

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ
42

ISSN 1211-7250
ISBN 80-86023-29-X

BRNO 2001

PŘEHLED VÝZKUMŮ 42 (2000)

- Vydává: Archeologický ústav AV ČR Brno
Královopolská 147, 612 00 Brno
E-mail: infor@iabrno.cz
<http://www.iabrno.cz>
- Odpovědný redaktor: Doc. PhDr. Jaroslav Tejral, DrSc.
- Redakce a příprava pro tisk: Mgr. Balázs Komoróczy, Ing. Petr Škrdla, Ph.D.,
PhDr. Lubomír Šebela, CSc., Mgr. Richard Zatloukal, Miroslav Lukáš,
Alice Del Maschio
- Na titulním listě:
1. Výřez jihovýchodní části historického jádra města Brna z plánu z roku 1754 (Archiv města Brna, Sbíрка map a plánů K11).
Uložení Portos//D:/scanner/PV 2000/PV/Pvtif.tif
 2. Dvě středověká aquamanile ve tvaru beránka a koníčka, pocházející z odpadních jímek, odkrytých roku 2000 při výzkumu severozápadní části tzv. „Velkého Špalíčku“ v Brně (Dominikánská 3, 5, 7). Foto Karel Šabata, Museum města Brna.
- Tisk: BEKROS
- Náklad: 350 ks

© 2001 by the Authors.

All rights reserved.

AÚ AV ČR Brno, Královopolská 147, 612 00

podloží. Nedostatečné založení základu do hliněného souvrství zapříčinilo statickou poruchu jižního úseku hradby, která se mírně vyklonila a praskla pod současným průchodem na parkán. Zde byla zjištěna starší fáze vstupu, fungující patrně až do druhé poloviny 19. století. Tehdy byla úroveň povrchu záspy mezihradbí zvýšena takřka do dnešní úrovně. V sondě S10 ve čtverci 12 porušil rozšířený předzáklad hradby vrstvu s keramikou ze 13. století a byl překryt mocnou navážkou předběžně kladenou do první poloviny 15. století. Nicméně v sondě S8 nebylo zcela jednoznačně možné objasnit vztah vrstev č. 1142 a 1232 s nálezy z 14./15. až první poloviny 15. století k základu - jejich povrch nepřevyšuje úroveň základového zdiva hradby. Tyto uloženiny však mohly být dosypány po proklesnutí terénu v parkánu např. v důsledku ulehnutí, ušlapání apod.

Datování počátků parkánové hradby, která vykazuje nejméně šest hlavních fází oprav či přestaveb, bude možné až po vyhodnocení nálezů mj. i ze starších výzkumů. Situace v sondě S6, kde její základové zdivo porušuje svážné vrstvy z 13. století a další uloženiny s keramickými soubory téhož věku se k ní přimykají, však naznačuje, že její výstavba mohla být zahájena ještě ve 13. století.

Terén v parkánu byl výrazněji zvyšován zejména v pozdní gotice a v renesanci, kam lze klást řadu zkoumaných vrstev. Relativně nejvyšší úroveň bylo již v první polovině 15. století dosaženo v jižní části, kde byla snad již po roce 1435 do závěžek zapuštěna kapitulní knihovna, později kaple sv. Jana Křtitele (Michna-Pojsl 1988, 182, 183). Asi ve druhé polovině 16. století vznikla zhruba uprostřed zkoumané plochy nejméně dvouprostorová zděná stavba s vysunutou, obezděnou pecí (zdi č. 917, 926, 930, 936). Podpodlahové úpravy obsahovaly mince z 15.-16. století, nejmladší císaře Maxmiliána II. nese letopočet 1571. Po zániku stavby překryla zbytky zdiva vrstva č. 222, která poskytla 11 mincí rovněž z 15.-16. století. Do zvýšeného terénu byla nejpozději v první polovině 17. století posazena nová, rozšířená koruna parkánové hradby. Nevíme, jak pokračovala gotická parkánová zeď v severním úseku, ve čtvercích 5-7. Zde byla do zkoumané úrovně zjištěna jen její zcela novověká fáze prolomená stílnovými okny, kterou lze sotva klást před polovinu 17. století.

V 19. století došlo, jak již bylo zmíněno, k podstatnému zvýšení a zarovnání terénu v parkánu. Okna v nejmladším úseku vnější hradby byla zazděna a zasypana, ve vnitřní zdi byl proražen nový vchod ve vyšší úrovni. Asi pro zavlažování pěstované vegetace byla někdy ve druhé polovině 19. či na počátku 20. století postavena při kapli sv. Jana Křtitele cihlami vyzděná cisterna na dešťovou vodu.

Výzkum sice jen v omezené míře zasáhl vrstvy starší než z 15. století, přesto poskytl množství nálezů hmotné kultury. Takřka ve všech vrstvách se vyskytovala příměs pravěké keramiky, někdy lze usuzovat přímo na přemístění pravěkých i mladších uloženin z vnitřního areálu dómského návrší na parkán. V rámci pravěké keramiky se hojně vyskytovaly doklady přítomnosti kultury s moravskou malovanou keramikou, nálevkovitými poháry, věteřovské, středomoravské mohylové, platěnické fáze lužické kultury, méně již keltského osídlení doby laténské. V druhotných polohách se sporadicky vykytovaly také středohradištní střepy, čteněji též keramika 10.-12. století.

Z nekeramických nálezů lze vyzdvihnout hlazenou i štípanou kamennou industrii z období neolitu až staršího bronzu, soubor 29 mincí z 12.-16. století, kostěný hrací kámen z 15. století a další, s reliéfem mužského poprsí asi ze závěru 16. století, rovněž renesanční plastiku „Ježíška“, četné hliněné kuličky, přesleny, špendlíky, nášivky z bronzu či mosazi, z militárií pak železné hroty šípů a mimořádně početné čtyřhraté bodce - „ježky“ - a fragment kulovité duté střely z barevného kovu.

Lze zdůraznit, že výzkum vzhledem k omezenému rozsahu řadu otázek spíše nastolil než vyřešil, přesto však výrazně přispěl zejména k otázce vývoje opevnění olomouckého hradu.

*Petr Kováčik, Rudolf Procházka, Antonín Zůbek,
Archaia Brno*

Literatura:

Dohnal, V. 1988: Nové poznatky o předgotickém opevnění olomouckého hradu, *Časopis Slezského muzea B*, 37, 226 – 238.

Michna, P.-Pojsl, M. 1988: Románský palác na Olomouckém hradě, Brno.

Resumé:

Olomouc (Bez. Olomouc), Václavské Platz Nr. 811, Parzelle Nr. 24/1. Mittelalter. Stadt, Burggraben. Rettungsgrabung.

OLOMOUC (k. ú. Nemilany, okr. Olomouc)

Intravilán obce. Starší doba hradištní, mladší doba hradištní, novověk. Záchranný výzkum.

Při záchranném archeologickém výzkumu prováděném v roce 2000 byly výkopem pro plynovod narušeny jeden starohradištní a jeden mladohradištní objekt. Novověk je zastoupen jedním objektem s keramikou datovatelnou rámcově do 17. století (srov. kap. Neolit).

Filip Šrámek. AC VMO

Resumé:

Olomouc (Kataster Nemilany, Bez. Olomouc), Intravillan der Gemeinde. Ältere und jüngere Burgwallzeit, Neuzeit (17. Jh.). Siedlung. Rettungsgrabung.

OLOMOUC (k. ú. Nemilany, okr. Olomouc)

„U lesíka“. Novověk. Sídliště. Záchranný výzkum.

V říjnu 2000 v těsné blízkosti staré pevnůstky u Nemilan (lokalizaci viz. kap. Eneolit) prořal optický kabel několik objektů, které bylo možné dle materiálu zařadit do novověku.

Marek Kalábek, AC VMO

Resumé:

Olomouc (Kataster Nemilany, Bez. Olomouc), „U lesíka“. Neuzeit. Siedlung. Rettungsgrabung.

OLOMOUC (k. ú. Slavonín, okr. Olomouc)

„Na dvorském“. Středohradištní období. Sídliště. Záchranný výzkum.

V květnu 2000 se v rámci budování dálnice R 35 ve Slavoníně uskutečnil výzkum na stavbě odvodňovací strouhy podél stávajícího dálničního násypu. V rýze dlouhé asi 200 m a široké 3 m bylo prozkoumáno několik sídlištních jam datovaných nálezy keramiky do středohradištního období (srov. kap. Doba římská a stěhování národů).

„Pod hřbitovem“. Mladohradištní období. Sídliště. Záchranný výzkum.

V září 2000 byl proveden záchranný archeologický výzkum pod přístupovou komunikací k nově budovaným rodinným domkům. Lokalita je situovaná na svahu obráceném k JV do inundace řeky Moravy, asi 100 m od stávajícího hřbitova ve Slavoníně. V cestě bylo prozkoumáno 19 sídlištních objektů, z nichž byla většina datována do mladohradištního období. Identifikace lokality v mapě MZ 1 : 10000, list 24-22-24, v souřadnicích Z s.č., J s.č.: ([264,322], [266,323]) mm.

Marek Kalábek, AC VMO

Resumé:

Olomouc (Kat. Slavonín, Bez. Olomouc), „Na dvorském“. Mittlere Burgwallzeit. Siedlung. Rettungsgrabung.

Olomouc (Kataster Slavonín, Bez. Olomouc), „Pod hřbitovem“. Jüngere Burgwallzeit. Siedlung. Rettungsgrabung.

OLOMOUC (k. ú. Slavonín, okr. Olomouc)

„U hvězdárny“. Mladohradištní období, novověk. Sídliště, pohřebiště. Záchranný výzkum.

V dubnu 2000 byla v rámci záchranného archeologického výzkumu na stavbě dálnice R 35 prozkoumána polykulturní lokalita „U hvězdárny“ (popis lokality viz. kap. Eneolit). Poslední datovatelná fáze osídlení lokality souvisí s budováním vojenských objektů rakouskou armádou okolo Olomouce v první polovině 19. století. V tomto případě se jedná o základy dřevěné stavby vyskytující se i na indikační skice z 19. století.

V květnu 2000 bylo v rámci záchranného archeologického výzkumu na stavbě dálnice R35 zkoumáno mladohradištní pohřebiště s 60 kostrovými hroby. Toto pohřebiště, je typickou ukázkou řadových pohřebišť z mladohradištního období. Nekropole je tvořena 60 hroby s 54 dochovanými jedinci, rozmístěnými v pěti sevřených řadách, uskupených do nepravidelného oválu s rozměry 24x13 m. Z celkového počtu jedinců bylo 21 (38,9 %) nedospělých, 19 (35,2 %) bylo určeno jako muži, 13 (24,1 %) jako ženy a u 1 (1,8 %) dospělého jedince nebylo možné pohlaví určit (antropologickou analýzu provedl Mgr. M. Živný z PF MU Brno). Skelety ležely v mělkých obdélných jamách orientovaných Z-V. Výbava hrobů byla omezena na několik železných nožičků, bronzové popřípadě stříbrem plátované esovité záušnice a sedm stříbrných denárových ražeb. Mince byly umístěny v pěti případech v pravé ruce nebožtíka (H17, H30, H34, H59, H64), v jednom případě u levé ruky (H22) a v jednom případě byla mince nalezena ve středu J okraje hrobové jámy (H51). V této souvislosti je třeba výčet mincí doplnit i o nález keramického střepu v podobě nepravidelného terčíku u pravé ruky v hrobu H57, plnicí nejspíše stejnou funkci jako denáry. Mezi ražbami se vyskytovaly exempláře z Uher - denár krále Štěpána (H17), denáry krále Ondřeje (H34 a H51); z Čech - denár knížete Spytihněva II (H22) a z Moravy - denár knížete Spytihněva II (H30), denáry knížete Oty I Sličného (H59 a H64) (numismatický rozbor denárových ražeb provedla Mgr. V. Michnová z Historického ústavu VMO).

Marek Kalábek, Arkadiusz Tajer, Petr Vitula AC VMO

Resumé:

Olomouc (Kataster Slavonín, Bez. Olomouc), „U hvězdárny“. Jüngere Burgwallzeit (11. Jh.), Neuzeit. Gräberfeld, Siedlung. Rettungsgrabung.